Dyscalculiebeleid

Bernard Nieuwentijt College

Schooljaar 2019-2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Wat is dyscalculie? 4
3. Signalering en onderzoek 6
4. Begeleiding en ondersteuning 6
5. Faciliteiten 8
6. Aanpassing wiskunde en profielkeuze 9
6.2 Procedure en voorwaarden m.b.t. aanpassing 9
6.3 Overige opmerkingen m.b.t. aanpassing/ontheffing 10
7. Vrijstelling rekenen en de rekentoets 10
8. Rekencoördinator 10
9. RT-begeleiding 11

1. Inleiding

In dit protocol wordt het beleid van het Bernard Nieuwentijt College (hierna: BNC) ten aanzien van dyscalculie beschreven.

Een leerling met dyscalculie heeft ondersteuning nodig daar waar de gevolgen van dyscalculie hem belemmeren. Het wordt door het BNC belangrijk geacht deze leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden in hun schoolloopbaan en ze waar mogelijk te ontlasten van belemmeringen.

De rekencoördinator en zorgcoördinator zijn aanspreekpunt voor vragen over het uitvoeren en naleven van de navolgende afspraken over signalering, onderzoek, begeleiding en faciliteiten voor leerlingen met (mogelijk) dyscalculie.

Voor vragen over het protocol kunt u terecht bij de rekencoördinator Ingrid de Vries (i.de.vries@bnc.nu) of de zorgcoördinator Louise Zeeman (l.zeeman@bnc.nu).

Dit protocol schetst de procedure die de school hanteert. In individuele gevallen kan beredeneerd afgeweken worden van de in dit protocol beschreven richtlijnen. Het besluit om af te wijken van het protocol wordt genomen door de directie.

2. Wat is dyscalculie?

Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen met het leren en vlot en accuraat oproepen of toepassen van reken/wiskunde kennis (feiten en/of afspraken), die blijvend zijn, ook na gedegen onderwijs (Ruijssenaars, van Luit & van Lieshout, 2006).

Op de basisschool leer je omgaan met getallen, niet elke som hoef je steeds opnieuw uit te rekenen. Op een gegeven moment is bijvoorbeeld 6 + 3 een feit geworden, het is geautomatiseerd. Bij kinderen met dyscalculie zijn dit geen feiten geworden. Dyscalculie is een stoornis in de getalmodule, waardoor er een selectief en specifiek te kort ontstaat bij het aanleren en bewerken van getallen, waaronder rekenen (Butterworth, 2005). Kennis wordt fragmentarisch opgeslagen. Wanneer kennis tijdens de rekenles door het langetermijngeheugen opgehaald wordt, om in het kortetermijngeheugen te verwerken, komen leerlingen in problemen. Het korte termijn geheugen is dan bezig met de verwerking van de fragmentarische rekenkennis en met het telproces (Hecht, 2002).

<u>Kenmerken Dyscalculie</u>

Problemen met:

- algeheel getal inzicht
- voor en achteruit tellen
- splitsen van getallen onder de 10
- optellen en aftrekken tot 20
- tafels en vermenigvuldigen tot en met 10
- klokkijken
- geld rekenen

In het voortgezet onderwijs uit het zich vooral door problemen met:

- basisvaardigheden
- breuken
- decimalen
- procenten
- verhoudingen
- meten

In het voortgezet onderwijs is het tempo vaak een groot struikelblok voor leerlingen met dyscalculie. Het tempoprobleem breekt hen niet alleen op bij wiskunde, maar ook bij andere vakken als natuurkunde en scheikunde, waar moet worden gerekend. Leerlingen met dyscalculie maken vaak rekenfouten en hebben weinig inzicht in getallen.

Aan dyscalculie wordt nog weinig aandacht besteed. Toch blijkt dat hardnekkige reken-

problemen (dyscalculie) voorkomt bij 1 à 2 % van de bevolking. Dyscalculie is een neurobiologische stoornis die niet te verhelpen is. Bovendien komt dyscalculie regelmatig voor met een co-morbiditeit, zoals ADHD, NLD of dyslexie.

Leesproblemen bij kinderen met dyscalculie, versterken de rekenproblemen (Jordan, 2007). Er moet dus bij kinderen met dyscalculie ook aandacht besteed worden aan het begrijpend lezen. Daarom worden leerlingen met dyscalculie op het BNC vaak ook ingedeeld voor de ondersteuningslessen begrijpend lezen.

Wel kunnen we de gevolgen van dyscalculie beperken door de leerlingen met dyscalculie extra faciliteiten aan te bieden. Hulp en ondersteuning zijn gedurende de hele schooltijd noodzakelijk, want een leerling met een stoornis heeft recht het onderwijs te doorlopen op een manier die aangepast is aan zijn of haar mogelijkheden waar dit mogelijk is. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er wettelijk géén richtlijnen zijn voor leerlingen met dyscalculie.

3. Signalering en onderzoek

Meestal wordt dyscalculie al tijdens de basisschoolperiode vastgesteld door een erkend deskundige en is de leerling al in bezit van een erkende dyscalculieverklaring op het moment van aanmelding bij het BNC.
Toch kan het voorkomen dat pas op het voortgezet onderwijs dyscalculie wordt vermoed door de docent, ouders of de leerling zelf. Op de basisschool is een leerling soms in staat zijn rekenproblemen zo te compenseren dat deze problematiek bij de leerling niet genoeg opvalt voor een dyscalculieonderzoek. In het voortgezet onderwijs krijgt de leerling vaak te maken met ingewikkelde berekeningen en wordt van hen een redelijk verwerkingstempo verwacht. Zo kan het voorkomen dat de problematiek pas in het voortgezet onderwijs echt een belemmering wordt. Dyscalculieonderzoek is dan noodzakelijk en dit kan alleen gedaan worden door een bevoegd psycholoog of orthopedagoog. Het BNC doet geen onderzoek naar dyscalculie. Het BNC signaleert en onderzoekt samen met de ouders en leerling de mogelijkheden. Indien nodig zullen we verwijzen voor een dyscalculieonderzoek. De kosten van dit onderzoek zijn voor rekening van de ouders. Het is verstandig dat ouders bij hun ziektekostenverzekering informeren of er een financiële tegemoetkoming met betrekking tot dyscalculie bestaat.
Er ligt dus een grote verantwoordelijkheid bij de ouders van de leerling. Totdat de leerling een officiële dyscalculieverklaring heeft vindt er geen begeleiding, in de vorm van faciliteiten, plaats voor deze leerling.

3.1 Dyscalculieverklaring

Om in aanmerking te komen voor faciliteiten dient een leerling in het bezit te zijn van een dyscalculieverklaring. De dyscalculieverklaring is gebaseerd op een onderzoek dat door een daartoe erkend deskundige (een psycholoog of orthopedagoog met minimaal BIG-registratie[1]) is vastgesteld. Dyscalculie dient vastgesteld te zijn op basis van DSM-V-TR™ criteria. In het onderzoeksverslag staat omschreven in welke domein specifieke contexten zich de problemen manifesteren en wat nodig is om deze problemen te faciliteren. Voorts bevat het verslag suggesties voor gewenste maatregelen voor het reguliere onderwijs. Een kopie van het onderzoeksverslag + de dyscalculieverklaring kan worden ingeleverd bij de dyscalculiecoördinator.

4. Begeleiding en ondersteuning

Als (een kopie van) de dyscalculieverklaring in het bezit is van het BNC vindt er een gesprek plaats met de rekencoördinator om vast te stellen welke begeleiding en ondersteuning het BNC kan bieden aan de leerling. Om de faciliteiten op de dyscalculiekaart zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen, is het van belang dat de verschillende partijen zich bewust zijn van de rol die zij in dit geheel hebben. Dit betekent:

De leerling met dyscalculie moet zich ervan bewust zijn dat hij om hetzelfde resultaat te bereiken meer inspanning zal moeten verrichten dan een leerling zonder dyscalculie. Zeker het leren van

[1] Wie in het BIG-register staat ingeschreven, valt onder het in de wet BIG geregelde tuchtrecht. De Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG) regelt de zorgverlening door beroepsbeoefenaren.

verschillende (hoofd)rekentaken en bewerkingen vraagt veel inspanning en voortdurende herhaling. Hoewel we meedenken met een leerling en ouders over faciliteiten, compenseren en dispenseren, verwachten we ook van de leerling een positieve instelling en een goede werkhouding. Dyscalculie is geen excuus om minder te doen: de leerling moet hulp leren vragen en onderzoeken wat voor hem/haar de beste manier van leren is. De leerling is bereid de handvatten die hij/zij krijgt aangereikt om met dyscalculie om te gaan, te gebruiken. Sommige leerlingen met dyscalculie zetten zich bovengemiddeld in om een krappe voldoende te halen. We willen voorkomen dat leerlingen onnodig falen. Spanningen, faalervaringen en daardoor een lage zelfwaardering maken het leren moeilijk. Een goede samenwerking met de leerling, maar ook de ouders is van groot belang om negatieve faalervaringen te voorkomen. De school zorgt voor een omgeving waarin het leerprobleem geaccepteerd wordt en docenten zullen zoveel mogelijk stimuleren en positieve feedback geven. De leerling heeft tegenover de school een inspanningsverplichting. Indien de leerling daar niet aan voldoet, kunnen zijn/haar faciliteiten verminderd of ingetrokken worden. Of de leerling voldoende inspanning levert (huiswerk/meedoen in de les), is ter beoordeling aan de betrokken docent, mentor en de leerjaarcoördinator.

De ouders/verzorgers stimuleren hun kind om ondanks zijn/haar dyscalculie en de daarbij behorende teleurstellingen toch inzet en inspanning te blijven tonen. Het is belangrijk dat de ouders hun kind ondersteunen bij zijn/haar extra inspanningen. Als de faciliteiten die de school biedt, niet voldoende zijn voor een leerling, zorgen de ouders voor ondersteuning buiten school. De ouders van de leerling met dyscalculie stellen zich redelijk en coöperatief op ten aanzien van de school van hun kind, ook in het geval de resultaten onvoldoende zijn en een overstap naar een andere school noodzakelijk is. In samenspraak met de school ondersteunen zij het vastgestelde beleid.

De docent is op de hoogte van het dyscalculiebeleid van de school. De docent houdt zich aan de afspraken die met een leerling zijn gemaakt en houdt zich aan de richtlijnen van de school. De docent is op de hoogte van de ernst van de problematiek. De docent stimuleert de leerling, geeft positieve feedback en geeft extra hulp indien dit nodig is. De mentor heeft een centrale plaats in het onderhouden van de contacten met de leerling en thuis. De zorgcoördinator of rekencoördinator kan indien nodig de docenten ondersteunen en contact houden met een eventuele externe RT. Voor dossiervorming is het belangrijk dat de RT-er jaarlijks een verslag inlevert met de huidige stand van zaken. Om de begeleiding van de leerling met dyscalculie te optimaliseren dienen de docenten geschoold te worden.

Als school bieden wij leerlingen die in het bezit zijn van een dyscalculieverklaring met onderzoeksverslag een aantal faciliteiten. <u>Van deze faciliteiten mag alleen gebruik worden gemaakt bij toetsen van vakken waar een beroep op de rekenvaardigheid gedaan wordt (exacte vakken, biologie, economie, aardrijkskunde).</u>

De leerling ontvangt een **dyscalculiekaart**, waarop de faciliteiten waarop de leerling een beroep kan doen zijn vastgesteld. Dit gebeurt naar aanleiding van het onderzoeksverslag en in samenspraak met de leerling en docent. De pas voorkomt dat leerlingen continu uitleg moeten geven omtrent hun dyscalculie. Deze kaart is geldig gedurende de gehele schoolloopbaan van de leerling en wordt

indien nodig elk schooljaar vernieuwd. De leerling moet deze kaart ten allen tijde op school bij zich hebben.

5. Faciliteiten

Mogelijke faciliteiten gedurende de schoolloopbaan op het BNC waar de leerling met dyscalculie gebruik van kan maken:

- Bij vakken waar een beroep op de rekenvaardigheid gedaan wordt (exacte vakken, biologie, economie, aardrijkskunde), krijgt de leerling 25% extra tijd.
- Er kan in plaats van de extra tijd ook een verkorte versie van de toets gegeven worden. Dit besluit wordt genomen door de docent.
- Aan vakdocenten kan gevraagd worden om zoveel mogelijk de vakinhoudelijke kennis te beoordelen en rekenfouten verminderd mee te laten tellen.
- De leerling mag een rekenmachine gebruiken, behalve bij bijvoorbeeld onderdelen van de rekentoets waarbij het gebruik van een rekenmachine verboden is.
- Formule/rekenkaarten die zijn vastgesteld door het CvTE zijn bij het examen toegestaan. Tijdens de eerste twee leerjaren streven wij hier ook naar, maar indien uit de onderzoeksrapportage blijkt dat de leerling gebaat is bij een formulekaart of opzoekboekje mag deze in de onderbouw gebruikt worden. In het opzoekboekje kan bijvoorbeeld een tafelkaart of schema's met oplossingsstrategieën zitten. Ook kan er een stappenkaart gebruikt worden, om de metacognitiviteit van de leerling te versterken.
- Rekenstrategieën worden eenduidig en consequent toegepast in de verschillende lessen (Het plan hiervoor wordt gemaakt door de rekencoördinator).
- Extra aandacht en oefening in de klassikale reken-/wiskundelessen. Mocht dit niet voldoende zijn dan is er bijles mogelijk door de vakdocent op het vaste moment in de week.

5.2 Examenfaciliteiten

Voor een leerling met dyscalculie kunnen de examencondities aangepast worden mits dit tijdig en duidelijk vooraf besproken is. Hierbij dient echter opgemerkt worden dat op het Centraal Schriftelijk Eindexamen[2] voor leerlingen met dyscalculie beperkt faciliteiten geboden worden, omdat het ministerie van onderwijs de dyscalculieverklaring (nog) niet erkend. Er kan aan leerlingen met een dyscalculieverklaring maximaal 30 minuten extra tijd op de examens (van wiskunde, NASK en economie) gegeven worden, mits de school hiervoor toestemming geeft. Rekenmachines zijn toegestaan en eventueel extra tijd. Verder mag de door het CvTE vastgestelde en goedgekeurde rekenkaart (http://www.examenblad.nl/document/rekenkaart-2015-standaard-1-2) mag door de kandidaten die de kaart bij de aangepaste toets (mogen) gebruiken, ook worden gebruikt bij andere examens met rekenwerk. De rekenkaart mag óók worden gebruikt door leerlingen met een dyscalculieverklaring die de standaard rekentoets maken.

[2] De decaan meldt de leerling aan bij de inspectie in overleg met de dyscalculie-coördinator. Dit dient vóór 1 oktober van het schooljaar waarin het examen plaatsvindt te worden gemeld.

6. Aanpassing wiskunde en profielkeuze

Als school vinden we het heel belangrijk dat een leerling in de onderbouw wiskunde krijgt. Er wordt daarom geen dispensatie verleend. Indien nodig zal het BNC een aangepast programma aanbieden (programma op maat) en de leerling waar nodig ondersteunen. Bij een aangepast programma zal dan geen rapportcijfer gegeven worden, maar er moet wel voldaan worden aan de eisen van het aangepaste programma.
In de bovenbouw kunnen struikelblokken als wiskunde omzeild worden door een sector/profiel te kiezen waarin dit vak niet verplicht is.

6.1 Toetsingscriteria m.b.t. aanpassing wiskunde op vmbo-t

- De leerling is in het bezit van een door een erkend psycholoog of orthopedagoog opgestelde dyscalculieverklaring.
- De leerling heeft de afgelopen periode RT/extra begeleiding ontvangen.
- De leerling moet het vak wiskunde minstens 2 rapportperiodes hebben gevolgd.
- Voordat een verzoek tot aanpassing in behandeling wordt genomen, moet de leerling kunnen aantonen dat, ondanks alle beperkingen, hij een maximale inspanning heeft geleverd in de klas en thuis en optimaal gebruik heeft gemaakt van de strategieën en faciliteiten die hem tot dan toe zijn aangeboden.
- De leerling scoort dusdanig laag voor wiskunde, een 4,0 of lager, dat daarmee bevordering in gevaar komt en dus het behalen van een vmbo-t diploma. De overige vakken moeten op voldoende niveau zijn. Er wordt dus gekeken naar de resultaten binnen het gehele vakkenpakket van de leerling.

6.2 Procedure en voorwaarden m.b.t. aanpassing

- Indien de wiskunde docent het advies geeft om de inhoud van het lesprogramma aan te passen moet de vakdocent de procedure en de consequenties met de ouders en de leerling bespreken. Het is belangrijk dat ouders en leerling goed op de hoogte zijn van de gevolgen. Het besluit en het aanvragen ligt bij de verantwoordelijkheid van de ouders en de leerling.
- Het verzoek tot aanpassing wordt door commissie ‘dispensatie wiskunde’ (mentor, rekencoördinator, leerjaarcoördinator en de vakdocent) besproken. Het advies wordt voorgelegd aan de directeur van het BNC en deze neemt de beslissing. Het advies en de gronden voor het advies moeten ook in het leerlingvolgsysteem genoteerd worden. De leerjaarcoördinator informeert vervolgens de ouders en het team over het besluit. Ouders tekenen voor akkoord en kennis over de consequenties. Het ondertekende formulier wordt toegevoegd aan het dossier van de leerling. Daarnaast wordt het besluit en het ondertekende formulier ook in het LVS gezet.
- Het bevoegd gezag van de school hoeft voor het verlenen van de aanpassingen/vrijstelling geen toestemming te vragen aan de inspecteur voor het onderwijs. Wel moet de onderbouwing en verantwoording van het besluit worden opgenomen in het dossier van de leerling. Tevens dient op de overzichtslijst van leerlingen met dyscalculie de maatregel geregistreerd te worden.

6.3 Overige opmerkingen m.b.t. aanpassing/ontheffing

- Voor de resterende vakken blijven de bestaande faciliteiten m.b.t. dyscalculie onverminderd van kracht.
- Eventueel vrijgekomen uren moeten op een andere manier ingevuld worden. Hier zal met de leerling een afspraak over gemaakt worden. Bijvoorbeeld aan de rekenvaardigheden die in het dagelijkse leven een belemmering zijn voor de leerling (zoals klokkijken en omgaan met geld).
- Er komt geen cijfer voor wiskunde op de cijferlijst van de leerling omdat een cijfer een weerspiegeling moet zijn van de capaciteiten en prestaties van een leerling.
- Op vmbo-tl kan er examen gedaan worden zonder wiskunde in het vakkenpakket. Als de leerling een aangepast programma volgt betekent dit sowieso dat de betreffende leerling geen wiskunde in het examenpakket kan nemen. Dit kan in de toekomst beteken dat het volgen van bepaalde opleidingen niet mogelijk zijn voor de leerling wat van invloed kan zal zijn op de beroepskeuze.

7. Vrijstelling rekenen en de rekentoets

Met ingang van schooljaar 2019/2020 is er geen centraal rekenexamen meer. Met ingang van schooljaar 2020/2021 is er voor leerlingen die geen wiskunde in hun examenpakket hebben een schoolexamen rekenen. Vrijstelling voor rekenen en voor het schoolexamen rekenen is voor leerlingen met dyscalculie niet mogelijk.

8. Rekencoördinator

Het BNC beschikt over een rekencoördinator. De taken van deze rekencoördinator zijn:

- Dossiervorming. De informatie die mee is gekomen van de basisschool, de aanmeldingsformulieren, een rekenkundig rapport met daarin de voortgang, de onderzoeksgegevens en de dyscalculieverklaring worden gebruikt om te bepalen wat de leerling nodig heeft op school, in de klas en begeleiding op of buiten school. Er wordt gezocht naar knelpunten en mogelijke oplossingen.
- 2 of 3 maal per jaar heeft de rekencoördinator een gesprek met de leerling en ouder(s) en indien mogelijk de externe RT-er. Aan het begin van het schooljaar worden de mogelijkheden en beperkingen besproken en kunnen er afspraken gemaakt worden over de faciliteiten. De gesprekken worden genoteerd in magister. Tijdens de gesprekken zal in ieder geval besproken worden of de leerling begrijpt hoe de dyscalculiekaart werkt en of de leerling hier ook gebruik van maakt. Er zal besproken worden of de leerling merkt dat de docenten rekening houden met de dyscalculie.
- De rekencoördinator heeft contact met de RT-er. Indien de leerling nog geen RT-er heeft is het belangrijk dat die wel ingeschakeld wordt door ouders.
- Geeft de leerling uitleg over hoe om te gaan met de faciliteiten.
- In samenwerking met zorgcoördinator verstrekt deze de dyscalculiekaart.

- Informeert de vakdocenten de specifieke begeleiding van de leerling. Stuurt de vakdocenten aan wat betreft corrigeren/ remediëren/ compenseren/ stimuleren en dispenseren van leerlingen met dyscalculie.
- Blijft op de hoogte blijven van de up-to-date regelgeving en informeert indien nodig de ouders.
- Is het eerste aanspreekpunt voor ouders/leerlingen bij vragen rondom dyscalculie. De rekencoördinator is, waar nodig, aanwezig bij overleggen met mentor en leerjaarcoördinator.
- Administreren van dyscalculieverklaring. Ook een kopie van de onderzoeksrapportage moet in het dossier van de leerling zitten.

9. RT-begeleiding

Het BNC beschikt over een rekencoördinator die de nodige expertise heeft door het volgen van een aanvullende opleiding. De rekencoördinator kan vanuit de basisondersteuning (individuele) rekenbegeleiding geven. Daarnaast geven vakdocenten wiskunde en rekenen bijles. Bij ernstige rekenproblemen/dyscalculie wordt ouders geadviseerd ook begeleiding (remedial teaching) buiten school te zoeken. De rekencoördinator kan hierin adviseren.

Bij begeleiding van de rekencoördinator wordt er een OPP opgesteld waarin een plan van aanpak en evaluaties worden opgenomen.